

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 79 — Субота, 4 јул 1953

МИКИ И ЊЕГОВ ДВОЈНИК

Михајло одлази

Михајло XIII ПРИСТАО ЈЕ ДА ГА МИКИ ЗАМЕНИ НА ПРЕСТОЛУ, ДОК СЕ ОН БУДЕ ЗАБАВЉАО У ИНОСТРАНСТВУ

Михајло XIII У МИКИЈЕВОМ ОДЕЛУ СТИГАО ЈЕ НА ГРАНИЦУ ТАЧНО ТАМО ГДЕ ЈЕ МИКИ УШАО У ЗЕМЉУ

У ИДУЋЕМ БРОЈУ:
УЈАК ОД СТРИЦА

Стенли Ливингстона

Донасимо у неколико наставка изводе из најзанимљивијих поглавља књиге Х. М. Стенлија „Како сам нашао Ливингстона“.

Средином августа 1865 године пошао је Давид Ливингстон, велики истраживач „црног континента“, на своје последње путовање по Африци. У својим, додуше ретким, писмима он је јављао о свом напредовању, открићима и доживљајима на путу. Али, ова писма стизала су све ређе, док децембра 1866 није приспео у Занзибар Муса, вођа његових носача, и испричао да су Ливингстона на обали језера Њасе убили урођеници из племена Маизуа.

Вест о Ливингстоновој смрти узбудила је и ожалостила не само његову домовину Енглеску, већ и читав свет. Пошто је прошло прво запрепаштење, Ливингстонови пријатељи посумњали су у истинитост Мусине приче. Краљевско географско друштво тражило је од енглеске владе да организује експедицију која би пошла у потрагу за Ливингстоном. Извештај Едварда Данијела Јанга, вође прве експедиције, која је 1867 кренула ка језеру Њасе да нађе Ливингстона, или ако је он заиста мртав да прикупи податке и доказе о његовој погибији, потврдила је оправданост сумњи у Мусину причу. Додуше, Јанг није успео да нађе несталог истраживача, али је сазнао да дубоко у унутрашњости Африке живи један белац чији се опис подударао са Ливингстоновим изгледом.

„Где је Ливингстон? Шта је са Ливингстоном?“ — питали су се чланови Географског друштва, његови пријатељи и рођаци и сви листови широм света.

Пронађите Ливингстона!

Октобра 1869 године амерички ратни дописник у Шпанији Хенри Мортон Стенли добио је поруку од Џејмса Бенета, директора „Њујорк Хералда“, да без одлагања дође у Париз. Стенли, дугогодишњи новинар, навикнут на изненадне позиве и задатке, пошао је истог дана на пут и већ сутрадан био је у Паризу. Бенет и Стенли нису се до тада познавали. У свом дневнику Стенли је овако описао тај сусрет:

— Ко сте ви, — запита ме Бенет.

— Зovem се Стенли, — одговорио сам.

— Ах, да! Седите, молим вас. Имам за вас један важан задатак. Шта мислите, где се налази Ливингстон?

— Не знам, господине.

— Верујете ли да је жив?

— Можда јесте, а можда и није, — био је мој одговор.

— Видите, ја мислим да је жив и да је могуће пронаћи га. Имам намеру да вас пошаљем у потрагу за њим.

— Како? Зар ви уистини верујете да бих ја могао да пронађем Ливингстона? — запитах га. — Хоћете ли тиме

да кажете да треба да идем у Централну Африку?

— Да, тачно тако. Верујем да ћете отићи и да ћете га пронаћи... Понесите довољно свега да бисте му помогли ако устреба. Разуме се да ћете се управљати по својим плановима и да ћете чинити оно што сами сматрате за најбоље. Али, пронађите Ливингстона!

Разговор између Бенета и Стенлија трајао је прилично дуго. Том приликом Бенет му је изложио да ће „Њујорк Хералд“ дати сав потребан новац за опрему експедиције, да неће жалити средстава само да се расветли тајна Ливингстоновог нестатка.

Џејмс Гордон Бенет, који је од свог оца наследио „Њујорк Хералд“, знао је да ће ентузијастички успех његовог дописника бити уствари успех листа који је послао и опремио експедицију. Поред тога, Стенли је пре одласка у Африку имао да обиђе неке земље на Блиском Истоку и у Африци у којима су се збијали интересантни политички догађаји и да присуствује отварању Суецког Канала. Приликом испраћаја, Бенет му је још једном упутно рекао, које је током првог разговора поновио неколико пута:

— Али, пронађите Ливингстона!

Опремање експедиције

Још пре него што је стигао на Занзибар, острво које лежи недалеко од источне афричке обале, Стенли је прочитао све књиге о мало познатом „црном континенту“ и извештаје Бертона и Спекса, који су трагали за извориштем Нила. Али, тек кад је на Занзибару почео с припремама, он је схватио какве га тешкоће очекују.

„Убрзо су нестале примамљиве престаје које сам у својој машти створио у Африци... Начин на који се путује по Европи, или по Блиском Истоку, па чак и по Арабији и Туркестану, изгледа краљевски улобан ако се упореди с путовањем кроз Африку. Јер,

у свим тим земљама постоји новац који путник лако носи са собом. Међутим, у Источној и Централној Африци, уместо ситног новца, он мора да понесе ћердане, место новчанице од пола долара потребно је да има два јарда платна, а место златника когур дебеле бакарне жице... Приликом продирања у унутрашњост континента путник не може да најми ни кола, ни камиле, ни коње. Он мора да се пробија пешине с најмљеним прим, голим људима“.

Крајем 19 века, у време кад је Стенли пошао да тражи Ливингстона, Занзибар, главни град на истоменом острву, био је велики трговачки центар, у који су долазили трговци слоновоцом, кожама, афричким дрветом и прим робовима. Ту је било Арабљана, вештих, окретних и бескрупулозних трговаца, Индуса, који у вештини трговања нису заостајали за Арабљанима, а затим мелеза, црнаца и

белих досељеника. Набавити код њих све што је било потребно за експедицију био је мучан посао, јер су они гледали да на свакој ситуацији зараде бар троструку вредност коју су у њу уложили. Поред тога, они су брзо оценили да Стенли није ни трговац, ни искусан афрички путник и да га није тешко преварити. Због тога опремање експедиције није био лак задатак. Требало је набавити довољно носача и оружаних пратилаца, разне тканине, стаклени накит и бакарне жице. Стенли је морао тачно да израчуна колико му треба од које тканине, колико и каквог стакленог накита, јер се појединачна роба могла заменити за храну само у одређеним племенима. Тако, како пише сам Стенли, „у Униамезију примају само црвене стаклене бочице (сам-сам) и никакве друге; црне бочице (бубу), које у Утугу служе место новца, немају никакву вредност у осталим племенима; јајолике бочице (сунгомази) имају вредност само у Учишију и нигде на другом месту, а бела стаклена зрна (мерикани) цене се само у Уфили и у неким деловима Усагара и Угога“.

Кад је све било прорачунасто, купљено и упаковано у бале, „признајем да сам се мало збунио“, каже Стенли.

„Предом мном је било најмање шест тона робе“. Да би се све то могло понети на пут, било је потребно 160 носача. Поред тога, Стенли је набавио два велика чамца, са којих је скинуо дрвени оклоп и обложио их платном премазаним катраном, два магарца и једна лака кола.

Полазак

Пошто је учинио званичну опроштајну посету занзибарском султану, Стенли је укрцао робу на два брода и отпловио за Багамоју, градић на источној обали Африке. Ту је имао да обави последњи, најтежи и најважнији, део припрема: да што брже нађе поуздане пагазије (носаче) и да одмах крене у унутрашњост Африке.

„Морам да објасним читаоцу, пише Стенли, због чега сам толико журно да са експедицијом кренем из Багамоје. Први разлог био је тај што сам желео да стигнем у Учиши пре него што Ливингстон сазна да га тражимо, јер сам веровао да је он човек који ће пре повећати раздаљину која нас дели него што ће је скратити. А тада би моје путовање било без сврхе. Други разлог било је приближавање масинке, тј. сезоне киша“.

(Наставиће се)

Последњи дан ДУБРОВАЧКЕ РЕПУБЛИКЕ

По Пожунском миру од 28 децембра 1805 Наполеону је требало да се преда цела Далмација и Бока, али Боку су Руси добили од аустријских власти. Дубровник се тада нашао између две ватре. Французи су тражили дозволу да прођу дубровничком територијом да би заузели Боку, а Руси су им нудили одбрану од француског напада, а ако Дубровчани не пристану они су им приврели напад Црногорца. Дубровачка влада није хтела на своје земљиште да прими ни једне ни друге. Предаја Котора Русима рабабеснела је Наполеона који је наредио генералу Лори-

стону да Дубровник заузме 27 маја 1806.

Улазећи, Французи су изјављивали да ће поштовати независност Републике и да

ће напустити Дубровник чим Аустрија преда Котор Наполеону. Међутим, та војна окупација потрајала је пуних две године и најзад 31 јануара 1808 француски пу-

ковник Делор ушао је у дво-рану Сената који се сакупио на позив маршала Мармона. Пуковник Делор сео је код престола последњег кнеза Саба Борђића и прочитао декрет којим Мармон у име Наполеона укида дубровачку владу. Тиме је пре-стала да се вије застава св. Вааха у овом дрвном граду и тако се књига дубровачке историје затворила на кон хиљадугодишњег славног тога. Наполеон је дао Мармону назив дубровачког војводе и наредио да се име Дубровника урме у Триумфални лук у Паризу да би се тако уврстило у ред француских победа.

ФАКАМЕР НЕВИДАЉИВА НАЈЕЗАА

(3)

И то рушење зграда... Шта се скрива иза тога? Мостови, тунели, подземне железнице, витки облакодери — све се то мрви и распада. Руши се Лондон, нико не може да спречи његово пропадање.

Као да га је привукла нека непозната сила, сер Џефри устаде, приђе прозору и загледа се кроз њега. Град је лично на неко огромно згариште. Небо је било осветљено црвеним отсјајем, јер су због многобројних кратких спојева свуда избијали пожари. Сер Џефри је могао да чује ломљаву и тресак зграда које су се рушиле и јауке болесника који су умирали у привременој болници, у приземљу исте зграде. Лешеве умрлих пољивали су гасом и још неком течношћу и спаливали. Није било ни времена ни могућности да се мртви сахрањују. Цео град био је претворен у крематоријум. Тренутак касније букнула је ломача и на тргу пред болницом и задах изгорелог људског меса дигао се до прозора на највишем спрату. Сер Џефри гледао је избезумљено. Ужасно! Невероватно! У шта се претворило стари, мирни Лондон!

У колу су одјекнули нечији кораци и један црноманаст човек, одевен у

униформу добровољца за сузбијање болести, уђе у лабораторију.

— Данашњи извештај, сер Џефри. — Придошлица се окрете карти на зиду и стаде показивати оловком. — Зона број један шири се према западу. Зоне два и три већ су се прошириле до близу Тотенхема. Дуж кеја појавила се нова, четврта кухиња зона. Јављају да је умро први лорд адмиралитета, секретар министарства иностраних послова и више чланова парламента. Црква св. Павла и енглеска банка почеле су да се руше, а државна архива пренета је у Манчестер. Пожари избијају на све стране, а питање исхране веома је критично. Крађе и друга насиља...

— Доста, Хенли. — Сер Џефри отпусти човека једним покретом руке и наже се да настави проучавање једног делића плућа који се налазио под микроскопом. Можда ће употребом плаве боје...

Опет га прекидоше нечији кораци. Доктор се нестрпиво окрете. На вра-

тима је стајао Стив Инграм, блед и неодлучан.

— Стив! — повика уплашено сер Џефри. — Како сте смели да после онаквог потреса устанете из постеље? Мона ми је причала да се отада веома рђаво осећате. Сместа се вратите и лезите!

— Да лежим? — Стив се уморно осмехну. — Да лежим после тако незнатне озледе кад је сваки кревет потребан онима који умиру од страшне болести. У борби против ње треба и ја да дам свој удео.

Младић је пришао прозору и укочено гледао ватрени пакао пун дима, који је означавао огромну и стално све већу зону број један, први и најстрашнији појас у коме се болест појавила.

— Шта је то? — повика он, окренувши се према сер Џефрију, док су му очи пламтеле од узбуђења. Знате ли ви да то није никаква куга, нити икоја друга болест? То је потпуно разарање! Разарање живота, камена, гвожђа! Нека страшна, непозната сила предузела је да од овог града начини беживотну, голу пустињу. То је разарање човечанства, које нема моћи да му се супротстави. Кад би само неко могао да продре у те кухиње зоне и да изблиза проучава симптоме.

— Покушали смо и то, али без успеха, — одврати му сер Џефри. — Од наше три експедиције није се вратио ниједан човек. Отићи у једну од зона, исто је што и извршити самоубиство. Многи од наших највећих научника покушали су да то учине и тај покушај платили су својим животима.

— А Штенгел? — запита Стив.

— О Штенгелу ништа нисам чуо од оног дана кад нам се догодила незгода. — Вик баџи поглед на велику лулу од морске пене која је стајала на једној полици. — Сиромах, стари Штенгел!

Стив је узео лулу и пажљиво је разгледао. Глава јој је била велика и дубока, а цев у камину неуобичајено широка, као тања оловка. Младић је размисљао о томе како је Штенгел без престанка сисао незапаљену лулу и о чудном начину на који је говорио, као да му недостаје ваздуха. Разгледао је црни слој пепела од дувана који се био нахватао на врху главе, а затим га растурио и пажљиво прегледао унутрашњост луле. А тада се нагло усправио, сјајних, љутитих очију.

— Сер Џефри, где живи Штенгел?

— Шта? — Научник је изненађено погледао младића. — У Кејнџон Стри-ту... 641. мислим. А зашто?

Стив се окрете према карти на зиду и загледа се у њу.

— Кејнџон Стрит! — узвикну. — Тако сам нешто и мислио. То је средиште зоне број један! Сер Џефри. — Стив се некако чудно насмеја, — ако неко буде за мене питао, реците му да идем да вратим ову лулу њеном сопственику!

Пре него што је стари научник успео да га задржи, он је стрчао низ степенице и изјурно на улици.

(Наставиће се)

ХЕНРИ МОРТОН Стенли

Једнога дана 1768 године изашла је карта Африке. Њен издавач био је француски картограф д'Анвил. Оно чиме је она привукла пажњу публике, истраживача и путника није била она данашња њена шароликост, него готово потпуна белина. Јер, д'Анвил у то време није могао на њој много да забележи; тек понеко место или крај

Но то није био случај само са Африком, него и са Америком, а подоста и са Азијом. У то доба бескрајна мора и океани били су мање-више већ испитани и на картама убележени, а поред њих још само контуре континената.

Због свега тога многи истраживачи прегли су на посао и кренули у унутрашњост континената да их испитају, па је у том циљу, 9 јуна 1798, основано у Енглеској Друштво за помагање открића унутрашњих области Африке. То друштво убрзо је успело да пошаље неколико експедиција у неискпане просторе „црног континента“, препуног непознатих опасности.

Отада су у Африку све чешће одлазиле разне експедиције, мање и веће, боље или слабије организоване. У њима је било смелих истраживача, али се мало који од њих толико прославио као новинар Хенри Мортон Стенли.

Стенли је рођен 28 јануара 1841 године недалеко од Дембаја, у покрајини Велс, у Енглеској. Родитељи су му били слабог имовног става, па је он још у раним годинама осетио све горчине живота у сиротишту. Али, ни касније му се, за дуже времена, срећа није осмехнула и он се једнога дана укрцао на лађу и кренуо за Америку. Настанио се у Њу Орлеану, где га је послије неки богат трговац, те је променио и своје име и презиме. Дотада се звао Џејмс Рауланд, а после тога постао је Хенри Мортон Стенли.

Млади Стенли имао је смео и одважан дух. Сагоревао је од жеље за путовањима. Кад су му биле 23 године ступио је у новинарску службу и убрзо показао своје изванредне способности за тај занимљиви, али напорни позив.

На једном месту Стенли овако говори о новинарском позиву: „Новинар је дужан да као гладијатор у арени буде увек спреман за борбу. Он увек мора да се покорава заповестима да би извршио своју дужност и да по заповести крене по судбоносним путевима. Он је дужан да иде у животну борбу исто тако као кад иде на неки свечани банкет. У његовом животу стално влада закон: „Спреси се и путуј!“

Као новинар, Стенли је у почетку пропутовао Индију, Персију, Турску и Абисинију, а присуствовао је и свечаном отварању Суецког Канала.

Дубоко свестан свога позива, он није бежао ни од каква посла и задатка који му је био одређен. То је и доказао кад је једнога дана добио налог од Џејмса Гордона Бенета, власника „Њујорк Хералда“, да организује експедицију којој је био циљ да пронађе доктора Давида Ливингстона, несталиг у афричкој дунгли. Стенли се није скањивао и кренуо је на пут да изврши своју дужност. Исто тако, он се није много премисљао ни кад је требало да крене у пределе слива реке Конго. Новац за ту експедицију добио је од листова „Њујорк Хералда“ и „Дејли Телеграфа“, с обавезом да у њима описује своје доживљаје. Своја дела писао је живо и занимљиво, с пуно жара и узбуђења, па их је публика одушевљено читала. Кроз та дела Стенли је упознао не само појединце, него и широке слојеве са афричком дунглом и страшним, до тада мало познатим животом који се у њој проводи.

Налог да тражи ишчезлог Ливингстона, чија је судбина узбуђивала ондашњу публику, добио је 1869. Тада је имао двадесет осам година. Кренуо је у Занзибар, у правцу језера Тангањике, и 1871 године успео је да пронађе Ливингстона у месту Унци. Ово своје занимљиво путовање описао је у свом чувеном делу „Како сам нашао Ливингстона“.

После овога Стенли је кренуо да испита подручје реке Конго, а доцније је још једном ишао у ове крајеве и оснивао помоћне станице, које су олакшавале даља истраживања. Са тих путовања он је написао дело „Конго и оснивање његове слободне државе“. Године 1887 организовао је експедицију за спасавање Емин-паше, а 1890 враћа се у Енглеску, где поново добија енглеско држављанство. Умро је 10 маја 1904 године у Лондону.

Ниједна експедиција онаквог карактера као што су биле Стенлијеве не може да протекне без великих тешкоћа и опасности, поготову кад се иде у дотле неискпане кра-

WALT DISNEY'S Петар Пан

У МЕЂУВРЕМЕНУ КАПЕТАН КУКА И СМИ НАПУСТИЛИ СУ БРОД У НЕКОЈ ТАЈНОЈ МИСИЈИ.

ДОК СУ ПЕТАР ПАН И ВЕНДИ РАЗГЛЕДАЛИ ЗАЛИВ СИРЕНА, ЊОН ЈЕ ПОВЕО СВОЈУ ЧЕТУ У ПОТРАГУ ЗА ИНДИЈАНЦИМА...

ГРУПА МАЛИШАНА КОЈУ ПРЕВОДИ ЊОН, ВЕСЕЛО МАРШИРА КРОЗ ШУМУ ИЗНЕНАДА, ЊОН ЈЕ ЗАСТАО

јева. Али, Стенлија је, и поред свих незгода, пратила срећа. Истина, често је био изложен нападима не само звери, него и урођеника, који су из заседе сипали на њега и његове пратиоце своје отровне стреле. А то још нису биле све невоље које су га сналазиле. Често се догађало да му се пратиоци разбегну кад их урођеници изненада нападну или да му просто откажу послушност, пошто нису могли да издрже оне силне патње и невоље које су их сналазиле у дунгли. Али, Стенли никад није клонуо. Ишао је и тражио распр-

шену пратњу и прикупљао је. Усто, многи су умирали и од љуте грознице, која је тресла и Стенлија, а докрајчила живот свих његових белих пратилаца.

Стенли је издржао све мучке и успео у свом подухвату. Због свега онога што је издржао и што је у свом бурном животу урадио није нимало претерано што су га неки упоредили с најсмелијим морепловцима и истраживачима у историји открића земље и мора, као што су били Васко де Гама, Џејмс Кук, Магелан и други.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

КОЈА ЈЕ ОВО ПТИЦА?

Већ и по самом изгледу ове птице, чији вам цртеж данас дајемо, можете да погодите да она не живи код нас. Напротив, може се наћи тек далеко од наше земље, на Суматри, Јави, Филипинима и деловима

Јужне Азије. Ту живи у јатима у близини обрађених поља, обично поред река.

Она се храни плодовима, у првом реду смоквама, и мањим сисарима и птицама, које убија ударом свога јаког кљуна (на јаком кљуњу има израштај дуг око 20 см).

У дужину може да достигне 1,20 м од чега велики шупљак кљуна износи 34 см.

Да ли знате како се зове ова врло шарена птица? (пажљиво!)

ЗЛАТАН НОВАЦ И ЕПИДЕМИЈА ПЕГАВЦА

Ко би рекао да златан новац може да изазове епидемију пегавог тифуса? Па ипак у крајњој линији, он је био крив за појаву ове болести у Енглеској средином 18 века.

Дуго је златан новац кован ручно и није имао изрепкане ивице. То су многи користили на тај начин што би са сваког златника састругали помало злата и продавали га. Иако су

за ово биле предвиђене строге казне, златници су постајали све мањи, тако да су се морали с времена на време повлачити и замењивати новима.

Да би доскочила овом злу, енглеска влада почела је да кује новац са изрепканим ивицама. Он је израђиван примитивним машинама које су покретали коњи. А да би се накнадно губитак у тежини златника, влада је увела један нов порез — на прозоре! За сваки прозор и светларник власник куће морао је да плаћа годишње одређену суму новца. Тако је, ни крива ни дужна, већина грађана испаштала за несвесност и похлепу појединаца.

Али, ова владина мера није чонела нимало добра. Да би избегли плаћање пореза, грађани су почели да зазињу прозоре и покривају светларнике на својим кућама. На великим зградама остајао би тек понеки прозор, док је широмашнији свет живео у просторијама у које сунце није улазило. Такви су поготову били

затвори, јер се и на прозоре на њима морао плаћати порез.

Резултат је био поражавајући. Мрачне, прљаве јазбине ишле су на руку појави разних болештина, од којих је најтежа била епидемија пегавца у априлу 1750 године, која је покосила хиљаде људских живота.

И КАМИЛА ЈЕ ЗЛОПАМТИЛО

Камила као и слон, никад не заборавља, мада се обично мисли да је она веома тупа животиња. Међутим, то је потпуно погрешно мишљење. Арабљани имају једну пословицу која гласи: „Стрљив као камила“. Они из искуства знају да камила никад не заборавља како добро, тако и рђаво поступање.

За један ударац или случајну грубост камила се неће спетити. Али, ако је њен водич поново удари или је дуго кичио, она ће се кад-тад освети-

ти. Она мирно и стрпљиво чека прилику да остане насамо са својим мучитељем. Често се догађало да сурови гонич камиле подлегне под ударцима њених копита. Међутим, камила је веома привржена своме господару ако он с њом добро поступа. Понекад је веома тешко приморати такву камилу да устане и да пође ако на њеним леђима не седи њен господар, већ неко други.

ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

1) Одлазе ли наше воде у Егејско Море?

2) Колико је велико и колико је дубоко Охридско Језеро?

Ова питања су из области географије. Одговори: Барбар и Стрљив.

Ова биљка, чији вам цртеж дајемо, има стабло које пузи по земљи или се пење помоћу рашљика као врежа. Лишће је велико, режњасто и покривено малим, оштрим длачицама као и стабло. Цветови су златно жуте боје. Плод је велики са много семена. Ове биљке има више врста. Беле, плодове једу и људи, док се црвени обично дају стоци. Да ли можете да се сетите како се зове ова биљка? (пажљиво!)

Необичан „говори“ ДОКТОРА ПЕТЕНКОФЕРА

Ноћ се већ давно спустила. У учионицама и кабинетима Универзитета у Минхену више није било ни живе душе. Једино је прозор на кабинету старог професора Петенкофера био осветљен. Дубоко нагнуто над својим столом, доктор Петенкофер читао је неки спис.

— Јуде! Проклети, надувени глупаци. — мрмљао је он док су му очи љутице севале. — Занста су глупаци.

Стари Петенкофер проучавао је те ноћи извештаје великог бактериолога Коха који су се односили на епидемију колере у Индији.

„Колера се никад не јавља сама од себе, писао је Кох у својем извештају. Ниједан здрав човек не може да оболи од колере, ако не унесе у себе микроб колере. А тај микроб може да се развије само од истих микроба, а не како неки тврде из неких ствари или сам од себе. Тај микроб може и да живи и да се развија само у танком цреву код човека или у веома загађеној води, као што је случај у Индији.“

Стари професор Петенкофер био је фанатични вођа једне групе научника који нису при знавали тачност Кохових доказа о вези између микроба, болести и смрти. Клише? Микроби? Петенкофер је био убеђен да су то измишљотине и глупости.

После дужег размислања одлучним покретом отворио је свој писаћи сто, изумкао један лист хартије, замочкао перо у велику жестицицу и крупним, чврстим и помало разматљивим рукописом стао је да пише:

„Драги мој докторе Кох, пошаљите ми извесну количину ваших такозваних смртоносних бактерија колере. Ако не будем могао да докажем да су они потпуно безопасни, обавезујем се да поједем пола килограма арсеника“. Пошто је

ставио свој китњаст потпис, Петенкофер је запечатно писмо и отишао кући.

Ускоро после тога Роберт Кох је послао Петенкоферу запечатану флашицу пуну течности у којој су врвиле хиљаде микроскопски ситних узрочника колере. Садржај те бочице био је довољан да десеткује становништво једног великог града.

Кад је култура смртоносних бактерија колере приспела на Универзитет Петенкофер је послао по своје колеге и сараднике медицинских часописа. То је био драматичан тренутак, а Петенкофер, као неки велики глумац, учинио га је још драматичнијим.

Кад су се сви искупили, Петенкофер је стао испред њих држећи бочицу у руци. У тренутку кад је скидао печат, при сутини је стао дах. Гласом који је био промукао од узбуђења Петенкофер се обратио групи научника и лекара који нису веровали у микробије:

— Велики доктор Кох тврди да у овој бочици има толико микроба да би они били у стању да униште читаву једну армију. Погледајте паљиво!

Изнадним, брзим покретом, упорни Кохов противник принео је бочицу уснама и једним гутљајем испио целу садржину.

— А сад ћемо видети да ли ћу добити колеру, — рече он подругљиво, запади лулу и стаде да одбија димове.

Нико никад неће сазнати шта је Петенкофер осећао у тренутку кад је испио смртоносну течност. Можда је толико био уверен у своју теорију да болести долазе саме од себе, да је једини узрок болести наклоност извесних људи према обољењима, да колеру, као и остале болести, не изазивају микроби, да се ни најмање није плашио и да је сасвим мирно извршио опит на самом себи. Или је, иако је био Кохов огорчени противник, у њему тињала бар једна искра сумње у тачност сопствених твђења.

На запрепаштење многобројних научника, а на чуђење данашње медицинске науке, Петенкоферу се ништа није догодило. Јер ми сви данас то знамо, Кох је био у праву. Како се догодило да се Пе-

АНТИБИОТИК КАРБОМИЦИН

На универзитету у Лос Анђелосу испробан је један нов антибиотик, који је назван карбомицин. Он је добијен из гљиве која расту у земљи и показао је веома успешно дејство против многих болести где су други антибиотици били неефикасни услед тога што је оболели организам на њих већ био навикао.

Нови антибиотик најуспешније је деловао код стафилококних инфекција, запаљења плућа и других обољења органа за дисање, где више нису могли да помогну пеницилин, аууреомитин и тетрацилин. Лекари се надају да ће га моћи са успехом употребити нарочито код амебичне дизентерије и рахитичне грознице.

НОВА ВРСТА ПЕНИЦИЛИНА

Енглески лекари пронашли су једну нову врсту пеницилина, који су назвали цефалоспорин Н, а који се добија из гљиве цефалоспорије. Нови антибиотик разликује се од обичног пеницилина по томе што апсорбује воду, као и својим дејством на бактерије. Он је нарочито активан код обољења коже и против бактерија које проузрокују тифусне грознице.

тенкофер није разболео и умро од колере, за науку је и данас тајна.

Неколико дана после тог драматичног догађаја, Петенкофер је написао Коху:

„Прогутао сам милионе ваших тобожњих смртоносних бактерија и од њих ме чак ни стомак није заболео!“

Мада је Петенкоферов заиста лудачки опит за извесно време учврстио Кохове противнике у уверењу да су они у праву, научна истина коју је Кох заступао морала је на крају да победи.

Макс Петенкофер био је познати немачки хигијеничар. Године 1853 постављен је за професора медицинске хемије на универзитету у Минхену, а 1865 додељена му је новос основана катедра за хигијену.

Петенкофер је оснивач експерименталне хигијене у Немачкој. Први његови радови из ове области били су посвећени испитивању корисности проветравања станова и улози и значају одевања. Поред тога, он је проучавао и утицај воде и земљишта на појаву и ширење заразних болести. Петенкофер је био један од најпознатијих поборника тада веома распрострањеног схватања да је главни и можда једини узрок појаве болести телесна неотпорност и склоност појединца.

ЦИНОВИ и Кецеци

Кецеци и цинови не постоје само у бајкама, већ их је било и у стварности. Ту се не мисли на припаднике пигмејске расе, код којих просечна висина не прелази 140 сантиметара, нити на она племена чији се чланови одлучују растом од преко два метра, већ на појединце који су својим ситијем, односно циновским растом претстављали изузетак и право чудо у својој средини. У већини случајева томе је била крива болест, као код Арабљанке Агибе, која је била висока свега 38 сантиметара, или код Финца Кајануса, високог 2,83 метра.

Кецеци су у своје време били права атракција и о њих су се отимали европски дворови. Чувен је био такозвани „генерал Палчић“, уствари Чарлс Стралтон, рођен 1832 године у Бришпорту, у Енглеској. Кад се родио, мали Чарлс био је напредно дете, јер је био тежак око пет килограма, али је убрзо престао да расте. Кад је, у педесет првој години, умро, био је тежак свега девет килограма. Он се оженио Лавинијом Варен, која је од њега била виша свега неколико сантиметара. Родило им се и дете, право патуљче, али је не колико месеци по рођењу умрло.

Кецеци обично не живе дуго. Међу изузетке спада Пољак Јосиф Борвалски, који је живео 98 година. Ожењен једном Францускињом обичног раста, он је имао три детета нормалне висине и лепо развијена.

Историја познаје и велики број „цинова“. Валтер Парсон, гврдиста енглеског краља Јакова I, био је висок 2,43 метра. Ирски циглар Патрик О'Брајен, рођен 1760 године, био је још виши — 2,79. За њега веле да је своју лулу припаљивао на светљима уличних фењера.

Роберт Халес, „цин из Норфолда“, рођен 1820 године, био је висок 2,43 метра, обим груди износио му је 158 сантиметара, рамена су му била широка 91, а обим мишица 53 сантиметра. Умро је у четрдесет другој години.

На светској изложби у Лондону, 1878 године, праву сензацију изазвао је Кинез Ча, висок 2,49 метра. Поред свог

КОО БЕСНИ ТОРНАДО...

Торнадо је најјачи од свих познатих ветрова. Од њега страдају нарочито Сједињене Америчке Државе, где он прилично често дува. У овој земљи погине од торнада сваке године преко 200 грађана, а штете које он проузрокује износе преко 14 милиона долара годишње.

Ова година биће, изгледа, рекордна у броју торнада у САД. До средине јуна забележене су три катастрофалне серије ових ветрова. Почетком јануара у тридесет држава САД беснело је око 250 пиклонских ковитлаца. У рушевинама и хаосу које је торнадо том приликом проузроковао погинуло је око 400 људи и причињена је огромна штета. Али, рекорд у броју жртава у једној серији торнада држи 1925 година, кад су погинуле 794 особе.

Почетком јуна ове године торнадо је у више налета бесно напао многе америчке градове. У првом налету погинуло је 19, а рањено 350 лица. Деветог јуна топли ваздушни слојеви при земљи нагло су почели да се пењу вис, усусрет хладним масама које су наилазиле. Притиснуте хладним ваздухом, топле струје стаде су да се повизају и уврћу, стварајући тако циклонске трубе, у којима се ваздух ковитлао огромном брзином. Левак циклона постајао је све шири и ваздух је у њему струјао брзином од 800 километара на час. Одавно није виђен такав торнадо. У Мичигену, Милфордлу, Браун Ситију и Павас Ситију наступила је пра

ва катастрофа. Али, најтеже је страдало седиште аутомобилске индустрије Флинт, у коме је погинуло 113 људи. У току следећа 24 часа торнадо се сручио на Масачусетс и Њу Хемпшајр. Том приликом погинуло је 87 лица, а близу 800 је рањено. Хиљаде породица

остале су без крова над главом, болнице су биле препуне, а на улицама се храна делила на казану као у време рата.

У САД све чешиће се чују гласови да је за ове елементарне катастрофе крива војска, која је само овог пролећа изазвала десетак атомских експлозија. Многи верују да атомске радијације проузрокују торнадо. Но, стручњаци сматрају да нема никакве везе између појава торнада и атомских експлозија и да је енергија коју развија и најјача атомска експлозија безначајна у поређењу са енергијом коју у себи крије торнадо.

АПАРАТ КОЈИМ СЕ ПОСМАТРА УНУТРАШЊОСТ ТЕЛА

Помоћу Х-зракова лекар може да види само нејасну сенку унутрашњих органа болесника. То није довољно да се утврди болест и одреди начин лечења, а од добро постављене дијагнозе често зависи живот пацијента. У таквим случајевима једини начин био је да се прибегне операцији. Тако је било до пре неколико година. Данас, међутим, помоћу инструмента званог гастроскоп, као и других сличних инструмената — ендоскопа — лекар може да завире у унутрашњост човечијег тела и да тако одреди најуспешнији начин лечења.

Гастроскоп је инструмент у облику штапа, дугачак око 90 сантиметара, а нешто тањи од малог прста. Горњи део му је чврст, док је доњи савиљив, тако да може да се повиза. На доњем делу налази се веома јака електрична лампица. Гастроскоп садржи 29 разних оптичких елемената — сочива и призма — тако да се помоћу њега јасно виде и најмањи делови испитиваоног органа.

Поред тога, лекар може и да надува болесников желудац као дечији балон, јер ко зна шта се све крије у његовим наборима. На крају инструмента налазе се мала клешта, којима се може извадити делић сумњивог ткива. Његовим испитивањем утврђује се да ли је у питању рак, који се мора уклонити операцијом, или неки чир који се може лечити.

Поставља се питање: да ли је болесник уопште у стању да прогута један такав инструмент, који је готово метар дугачак? Треба човек да буде вештак у гутању мачева па да то уради! Али, није тако. Утврђено је да три четвртине

болесника то постижу без великих тешкоћа. Најпре се нерви умире неком инјекцијом, а испитивање немоћним нестане рефлекса у грлу. Затим се болеснику забаци глава и цев се лагано увлачи. Испитивање траје 5—15 минута.

И сви остали ендоскопи увлаче се у човечево тело на сличан начин. Најпре се увуче танка цевчица, а затим се кроз њу провлаче поједини инструменти: мали телескопи, електромагнети итд. Постоји чак и фотографски уређај за снимање унутрашњих органа.

Од свих тих ендоскопа најпознатији је бронхоскоп. Он служи за вађење разних предмета који доспеју у душник. Сем тога, приликом разних операција накупи се крв или што друго у плућима, што може да угрози живот оперисаног. Данас се то помоћу бронхоскопа уклања за неколико секунди. Погодним ендоскопима могу се вршити и мање операције. Мали електрични ножиј сече брзо и веома прецизно.

У многим случајевима кад се утврди камен у бешици употребљава се цистоскоп који на крају има мала клешта. Иако су мала, њима се врло брзо камен разбије на ситне делове, који после лако изиђу напоље.

Принцип ендоскопа потиче од немачког лекара Филипа Бозинија, који је још 1805 године дошао на идеју да на неки начин омогући посматрање тела изнутра. Доцније су ти инструменти усавршавани, док нису достигли данашњи ступањ.

циновског раста, он се одликовао и изванредном интелигенцијом. Сем матерњег, знао је и јапански, енглески, француски, немачки и шпански језик. Напротив, норвешки „дин“ Хенри Брустад био је недаровит, лењ и равнодушан према свему.

Био је и жена цинова, мада много мање. Чувена је била Немеца Маријана, висока 2,65 метра. Она је била права лепотица. Прослављена се својом улогом краљице Амазонки у једном позоришном комаду који је са успехом приказиван

у Лондону. По повратку у Немачку, Маријана се разболела и умрла, у својој осамнаестој години.

ВЕРОВАТИ

ОН ИЛИ ОНА

Витез Шарл де Бомон Д'Еон (1728—1810) носио је женско одело више од

Најме, односи између Француске и Русије били су веома затегнути и царица Јелисавета није хтела чак ни да прими француског посланика. Тада је Луј XV послао свог незваничног емисара Шарла Д'Еона који је, прерушен као жена, успео да стекне Јелисаветину наклоност и да постане њена дружбаница. Мисија лажне дружбанице потпуно је успела, јер је Шарл Д'Еон постепено отклонио енглески утицај на руском двору и омогућио успостављање дипломатских односа између Русије и Француске.

БРОД — СИЈАМСКИ БЛИЗНАЦИ

Године 1874 крстарио је каналом Ламаншом један од најнеобичнијих пароброда свих времена. Пароброд „Касталија“ био је дуг око сто метара, а имао је два посебна трупа везана заједничком палубом и четирим димњацима.

СУЂЕЊЕ „ВЕШТИЦАМА“

у Вараждинском генералитету, у Хрватској је било тридесетак што већих што мањих сељачких буну. У многим од њих учествовали су појединачно и Срби и Хрвати, делећи исту злу судбину. Црквени и световни великани увек су се међусобно помагали у угушивању побуна и заједнички измишљали казне против непокорних сељака. У томе су црквени великодостојници често предјачили. Загребачки бискуп, уз анатему коју би бацали на побуњенике, спаљивали су и пустошили њихова села, а племићка војска пљачкала је њихово покретно имање.

Народно празноверје, поред разних других натприродних бића, измишљао је и вештице, зле жене које стално ближњему о злу мисле и несрећу му наносе. То веровање није било ограничено на једну земљу, већ га познају, у овом или оном облику, готово сви народи. Оно је, на један чудовишан начин, дошло до изражаја нарочито у Средњем веку, кад је црква покушала да га искористи за своје политичке циљеве.

„Вештице“ су за све криве

Од XIV до XVIII века многе европске земље биле су посејане ломачама на којима су горела људска бића. С палиним благословом заседавали су црквени великодостојници и „у име вере“ слали у мученичку смрт хиљаде жена под оптужбом да су вештице. Тих суђења било је и у неким нашим крајевима. Крајем XVII, а нарочито у првим деценијама XVIII века, у Хрватској је одржан велик број парница против „вештица“. Готово без изузетка, све су се оне завршавале спаљивањем оптужених жена. Но, врло је значајно да су ти прогони „вештица“ расли упоредо са сељачким бунама које су избјегале на поседима загребачког бискупа и његових каноника и да су с тим бунама стајали у тесној вези.

Од сељачке буне Матије Гупца, 1573, па све до 1755 године, кад је избјила велика бу-

станова коју памти човечанство. То је, уствари, била осветничка рука католичке цркве, која се крваво обрачунала с противницима. Благословена од свих римских папа, она је, у извесним облицима, сачувана још и данас. Зар стављање на индекс забрањених књига није један од облика инквизиторског поступка?

У првој половини XVIII века, с појавом напредних грађанских мислилаца који у својим списима разголићују мрачњачку улогу цркве, појачава се рад инквизиције. Она се свим силама труди да очува феудални поредак чији су темељи уздрмани. Да би застрашила широке слојеве народа, она оживљава крваве парнице против „вештица“. Појављују се и књиге у којима црквени људи „научно доказују“ да постоје вампири и разне загробне утваре, претећи проклетством и вечним мукама на оном свету свима који се огреше о постојеће стање на

земљи. Појединци осумњичени да су „ђавоља браћа“ означавани су као узрок свега зла. Довољна је била и најмања сумња или било каква дооста па да црквени суд предузме казни поступак. Вођена је најпре инквизиторска истрага да ли је оптужба тачна (а она је увек прихватана као тачна), а затим, после мучења, жртва се предаје световном суду, јер духовни „не сме“ да своје руке омасти крвљу.

Црква подржава празноверје

Владајући кругови у Хрватској судили су оптуженима по већ познатом „Маљу злочинаца“. На основу ове злогласне палине буле, духовни суд најпре утврђује да ли се ради о „чародејству“, а затим жртву предаје световном суду, који је уствари само извршила наређења цркве. Оптужени често није ни довољен пред духовни суд. Будући да је првобитно мишљење о постојању вештица „непоречива истина“, осумњичени је одмах предаван световном суду, који је

увек „успевао“ да „докаже“ да црква у овоме има право.

У Хрватској је током XVIII века забележено стотинак парница против „вештица“. Пред суд су обично довођене сељанке под оптужбом да су наводиле град на њиве својих суседа, уништавале усеве у договору с ђаволом, уносиле епидемије у стоку итд. Кад би се на њивама појавиле кртице или скакавци, на воћкама гусенице, а у сељачким кућама болест — свему су томе биле криве вештице. Црква и великани подржавали су народно празноверје, тако да су непросвећене масе измишљале сијасет зала која су тобож починиле вештице.

Истражни поступак трајао је понекад и дуже од годину дана, те су оптужене јаднице често признавале и најневероватније ствари само да би прекратиле своје муке. Обично су осуђиване на смрт спаљивањем на ломачи, и то на тихој или великој ватри.

Вођење парница против вештица није било само право земаљских судова, него и сваког властелина који је посе-

довао такозвано „право мача“, тј. изрицања и извршавања смртне казне. Тако је 1742 године један властелин у Хрватском Загорју спаљивао десет жена на које је пала сумња да су вештице.

Прави кривци

Али, иако су хрватски феудалци уз помоћ цркве настојали да прогону вештица — тобожњих изазивача свега зла — заслепе масе и скрену им поглед с правог стања ствари, у Хрватској нису јељавале сељачке буне. Било је чак случајева да су сељаци гасили ломаче и с њих спасавали несрећне жртве. Огорчење против „вештица“, које је у почетку било захватило непросвећене масе народа, није било дугог века. У сељачким бунама нису страдале „вештице“, већ прави кривци — властела и попови. У томе хрватске сељачке нису могле да застраше ни најтеже казне. Најзад, под притиском европског јавног мишња, године 1758, државна власт у Хрватској забранила је сваки прогон тобожњих вештица.

Порекло нашег цвећа

Да ли сте икада помислили одакле је пореклом цвеће у нашим баштама и парковима и како је оно доспело у њих? Лала, каранфил, далија — све је то познато и често цвеће. Изгледа нам сасвим обично и навикли смо на њега. А, ипак, то цвеће води порекло из далеких крајева и има за собом читаву историју.

Почнимо са лалом. Познати фламански дипломата и природњак Бусбек помиње лалу у једном свом писму са пута у Турску, куда је ишао у дипломатској мисији. Видео је лалу, први пут, у околини Једре на и задивила га је лепотом боја и разноликошћу цвета. Бусбек је послао лалове лале у Холандију око 1585 године. То је први случај преношења ове биљке у Западну Европу, за који се зна. И пре Бусбековог пута трговачке везе између Турске и Западна биле су прилично тесне и могућно је да је лала пренесена и раније, али се и на сликама талијанских сликара појављује тек у другој половини шеснаестог века. Холандија је по стала друга отаџбина лале. Од гајивања лале постало је страст. За поједине, ретке, при мерке плаћане су огромне суме. Колики се значај приписивао таквим примерцима описао је лепо Александар Дима у свом роману „Црна лала“.

Каранфил води порекло са сунчаних и каменитих обала Средоземља. Био је познат и старим Грцима који су му приписивали митолошко порекло. Сматрало се да га је створила богиња Дијана, која је у лову избјила око неком пастиру, па је затим око у наступу кајања претворила у каранфил. Интересантно је да данашњи француски назив каранфила значи, у преводу, „мало око“. У Западну Европу каранфил је пренесен, ако не раније, око 1270 године, из Северне Африке за време крсташког рата француског краља Луја IX у Тунису. Занимљиво је, међутим, да су крсташки превезли каранфил у Европу као биљку са лековитим соком. Лепота његовог цвета свакако је допринела да њим ширије.

Каранфил је нарочито био омиљен у Европи за време Ренесансе, тако да је добио надимак „цвет Ренесансе“. Тада је његово гајење почело у већој мери а налази се често и на сликама из тог времена. Тако на многим талијанским портретима из XV и XVI века насликано лице држи у руци каранфил. Позната је и слика енглеског краља Едварда IV, из 1463 године, на којој је насликан са каранфилом.

Далија води порекло са свим другог краја света. Дивља врста ове биљке пореклом је из Гватемале у Средњој Америци. Први пут помиње је Хернандез, лични лекар шпанског краља Филипа Другог,

још 1615 године, као биљку која се гаји одавно у Мексику, са цветовима разних боја и величина. Одгајивање далија постало је страст у Европи у прошлом веку, као и одгајивање лале. Године 1836 било је познато око 3000 врста далија. Крајем века почело је да опада интересовање за ову биљку, али је она и данас омиљена у нашим баштама.

Кризантема је пореклом из Кине, па је зато називају „најлепшим цветом који је Кина поклонила Западу“. За Кинезе кризантема, заједно с божуром, лотосом и шљивовим цветом, претставља цветне симболе четири годишња доба, при чему она симболише јесен. Осим тога, кризантема је и симбол радости, вероватно зато што је јесен, кад

она цвета, доба бербе и обилља, на тиме и радости.

Гајење кризантеме пружа се далеко уназад, кроз векове. Још пре хиљаду и пет стотина година песник Тао Чен одрекао се положаја судије да би могао да гаји кризантеме. Кинески песници често помињу срећан живот Тао Чена, који је у самоћи, далеко од послова, могао да се посвети одгајивању свог омиљеног цвећа.

Данашње кризантеме воде порекло од дивљег цвећа, коме су векови гајења и укрштања дали данашњи облик. Постигнута је велика разноликост боја и облика, о чему најбоље говоре сликовити кинески називи за поједине врсте, као: „пурпурни бисер“, „жута лопта“, „златна кука“, „змајево око“ итд. Лепотом свог цвета кризантема је инспирисала многе песнике и сликаре. Занимљиво је да се у Кини цвет беле кризантеме додаје као састојак појединим јелима.

Али све ово не значи да је порекло других биљака мање занимљиво. Тако је перуника пореклом из Јапана и Америке, анемона из Турске, геранијум из Јужне Африке итд. Пут из дивљине до наших башта и паркова није био кратак и свој данашњи облик цвеће има да захваљују брижљивом — научном одгајивању и природном одабирању кроз векове.

КАКО СЕ БРАНЕ ЖИВОТИЊЕ ОД ВРУЋИНЕ И ХЛАДНОЋЕ

Животиње су присиђене да се прилагођавају временским променама колико им је то могућно. Термити, додуше, имају у својим мравњацима неку врсту централног грејања, домаћа стока користи вештачку климу по кућама и шталама, док већина дивљих животиња мора у тој вечитој борби са природним елементима да се сналази и брани како зна и уме. Веома је занимљиво каква је средства за ту борбу, то јест за постизање равномерне климе, природа дала неким животињама.

Огромне уши у слона, на пример, служе као нека врста термостата, отпорника. Испод сразмерно нежне коже ушњу циркулише огромна количина крви и када слон — то се често може видети — ушима размахује као лезеом, он покретањем ваздуха уствари расхлађује крв. Уколико вршина постаје већа, он све брже и снажније размахује ушима и тако расхлађује све већу количину крви.

Знапано је да ритам цврчања зрнкава завис од температуре. Да ли и ту важи физички напор као кад слон маше ушима? У сваком случају, однос између јачине цврчања и температуре увек је сталан, тако да се скоро са математичком тачношћу може одредити која ће бити јачина гласа цврчка при једној одређеној температури. У Енгле-

ској важи правило: број цврчких тонова у минуто подељен са четири, више 40, готово потпуно тачно одређује колико степен (по Фаренхајту) износи температура у том тренутку.

Ако се на великој хладноћи посматра птица, запазиће се да јој је перје наоштрено. Зато понекад изгледа двостру-

ко већа него што је уствари. Ваздух је добар изолатор. По што птица гледа да задржи што више ваздуха у перју, она је заштићена од зиме као да је обукла капут.

Једној врсти канађанског зеца израсту зими на табанима задњих шапа грубе густе длаке, дугачке готово седамнаест сантиметара. Захваљујући тим „паткама“, он слободно трчи по растрешеном снегу, у који би иначе, без те опреме, морао утонати. Због тога је ова животиња добила име: „зец са длакама за снег“.

Познато је да многе животиње добрим делом преспавају зиму, али мало ко зна да постоји биће које преспава лето. То је једна врста рибе која даше и на шкрге и на плућа. Завичај јој је Африка и Јужна Америка. Она борави у плитким рекама и водама које за време летње жеге усахиу. Обична риба би у таквим условима сигурно пропала, али она се. Она се укола у муљ и ту спава све дотле док јесе-

ње и зимске кише поново не испуне реку водом. За време свог сна, она риба удахне ваздух једанпут свака два часа. А чим у реци има довољно воде, она се извуче из свог муљевитог лежишта и опет почне да живи нормално.

Мраз је други непријатељ против кога су неке животиње необично отпорне. Извесне јакој хладноћи, тако да су се потпуно смрзле и постале круте да су се могле држати у руци као штап; кад су после

тога стављене поред пећи, откравиле су се и изгледале као да ништа с њима није ни било. Жабе исто тако могу да се смрзну и да поново „оживе“.

Многе водене птице страдају зими од леда или утину од глади, а неке се опет спасавају на тај начин што се уколају у гомиле снега и ту преспавају. Догоди се да се снежни смет услед јаког мраза превуче непробојном леденом кором; онда у тој леденој хелији птице пропадају. Догођало се да су птице које су детеле на велику даљину падале из ваздуха због тога што су им се крила превукла ледом. Тако су у Ворчестру, у Америци, једног зимског дана падале смрзнуте патке по улицама. Али, смрт не коси птице само зими. Најкатастрофалијнији је за њих, можда, летњи град. У снажном вихору, праћеном градом, који је беснео над енглеском грофовијом Есекс 1897 године, страдала је дивљач и птице у масама.

ИЛИ НЕ...

НЕСЕБИЧНО ДРВО

У близини Монт Алта, у Пенсилванији, расте један бели бор који с правом но-

си назив „дрво-филантроп“. Поред самог бора растао је некада један други бор чије су стабло дрвосече тешко оштетиле, тако да дрво више није добијало храну из корена. Временом, корен је потпуно иструдио, али је дрво, захваљујући свом суседу, и даље остало зелено. Наиме, „дрво-филантроп“ обухватило је оштетени бор својим гранама, тако да су оба дрвета готово срасла. На месту срашћавања нестало је коре са оба стабла и сокови здравог дрвета продиру у бор без корена и тако га хране.

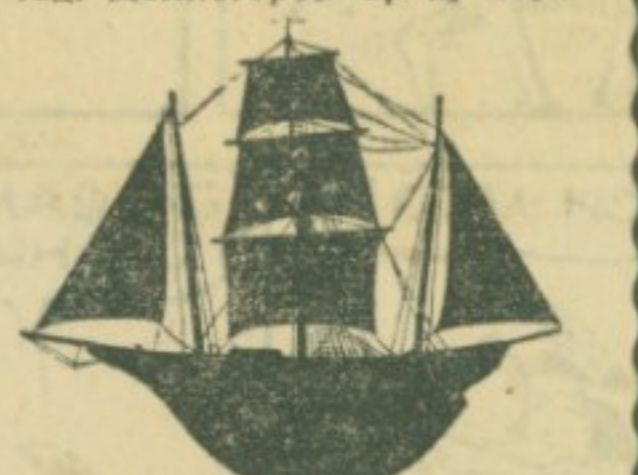
ИНТЕРНАЦИОНАЛНА ПОРОДИЦА

У америчком граду Бронксу живела је једна породица коју су сви познатици називали интернационалном. У тој породици било је

седморо деце и свих седморо добила су на крштењу имена појединих земаља или континената. Пошто су родитељи били пореклом Французи, прво дете добило је име Француска, док је друго, по новој домовини, названо Америка. Остала деца имала су ова имена: Италија, Немачка, Ирска, Баварска и Белгија.

НЕОБИЧАН БРОД

Овај необичан брод, својина Енглеза Демпстера, није ни барка ни баркетина, бриг па ни бригатина. Једра на главној катарци била су му четвртаста, а труп је потсећао на извучит полуцилиндар. Поред тога, брод је пловио уназад. Демпстеров брод, који

је било немогућно уврстити ма у коју познату групу бродова, био је сграђен 1844 године и служио је за пренос угља.

СКРИВАЛИЦА

Где је боксерски судија?

ПРЕДАК У ВИТРИНИ

Тромо је падао будак на камен и тешко су га руке подизале. Неумољиво сунце жарке Африке пекло је као жеравица. С радника који су копали у крчани зној се сливао поточима. Радило се без воље. Одваливши једним ударцем повећи округласт комад крчњака, уморни копач је застао. Пажљиво је открио делове грумена док се из трошног камена није указала лобања. У први мах човек је помислио да је то остатак неког Прна-Бушмана. Није ни слутио да је из великог сна пробудио прапретка човека, који је ту мирно почињао милон година... Онда се сетно да је свим копањима на том радлишту речено да ту, у околини Јоханесбурга, лако може да се нађе на преисториске остатке. Требало је, дакле, предати некоме и ту ископину.

Најзад доказ...

Годинама, научници су трагали за неким стварним доказом о постојању прарасе, о оном нашем далеком сроднику који је претстављао карику између заједничког претка човека и мајмуна и савременог човека — "хомо сапијенс"-а. Али, сва трагања била су узалудна. Кад је један радник донео јужноафричком етнологију професору Дарту неку необичну

лобању, он је одмах видео да је откриће од великог значаја, али да је то баш она дуго тражена карика није у првом тренутку ни слутио.

После брижљивог проучавања и поређења с човечјим лобањама из давних и најстаријих времена, професор Дарт утврдио је да је у тој глави очигледно било мање мозга него што га има данашњи човек, да би чело и снажна доња вилица могли да наведу на мисао да је то остатак каквог мајмуна, али — да је то ипак

стојању, ни повод за описивање оног дуго траженог прапретка. Међутим, на истом месту где је она откривена, нешто касније нађено је још тридесетак разних остатака наших давних предака из истог

лобања човека, или бар неког човеколиког бића.

У почетку су остали научници у свету са сумњом пратили извештаје професора Дарта, јер та једна лобања није била веродостојан доказ о по-

периода. По њима се већ могла створити слика о физичком изгледу и неким животним навикама људи којима су ти остаци припадали.

Пре милион и више година...

Тај наш прапредак ишао је усправно, на две ноге. То је утврђено по облику кичме. Он је, како то научници сматрају, био прилично интелигентан. Умео је од костију и камења да прави буздоване којима је ловио.

Чудно је то, али, ето, антрополози и етнологи могу по костима, по ситницама које су нађене око пребивалишта, да одреде разне особине и навике давно изумрлих људи, да оживе један изумор свет. Тако су и о том прадавном човеку — који је добио научно име "аустралопитекус" — испрели читаву мрежу малих научних истина и... претпоставки.

Дакле, аустралопитекус се највише хранио месом неке врсте младих антилопа. Више саплеменика довило их је заједнички. Пошто нису били велики пробирачи јели су и

кртице, које су ископавали неком алатком сличном ашову. Али, и они су знали за послатице. Изгледа да су нарочито високо ценили мозак мајмуна павијана. Читаве хрпе њихових пробијених глава нађене су око склоништа нашег прапретка. Ту, ето, престаје оно што су научници о њему могли да утврде. Остало је тешко и наслутити...

По вилицы и зубима...

Све то неким још није био довољан доказ да су то заиста били људи, а не човеколики мајмуни и пресуда је најзад донесена по зубима и облику вилице аустралопитекуса. Познато је да су облик зуба и начин на који је доња вилица усађена различити код човека и мајмуна и да они на разне начине жваћу. Човек жваће храну тако што се доња вилица поред кретања горе-доле креће и на лево и десно. Тиме се повећава површина којом кунђаци захватају храну. Мајмун, међутим, покреће доњу вилицу само горе-доле. По томе је и донесена пресуда: нађена лобања припадала је човеку. Тако је откривена велика и изванредно важна истина из историје развоја човека, а пекиншки, неандерталски и најтаунски човек, који су досад називани прапрецима, сад су само преци. Прапредак је аустралопитекус!

У стакленој витрини

Одредити тачно време у коме је живео прапредак било је врло тешко, јер су кречне наслаге преисториских река и разни други слојеви под којима су нађени остаци аустралопитекуса, били тако испреплетани да им се старост могла кретати од једног до више милиона година. Ипак, према костима животиња које су у истом периоду живеле могло се више закључити. Њихове врсте и родови досад су потпуно изумрли. Таквих животиња више нема. По томе и неким другим налазима процењено је да су остаци човека нађени код Јоханесбурга стари од једног до два милиона година.

Данас лобања аустралопитекуса лежи у стакленој витрини института Слитсон у Њујорку. Над њом пише: "Глава шездесетогодишњака, стара око милион година" — а не пише да је то једно од најважнијих преисториских открића последњих година.

РИБА - барометар

У језерцима, барама, каљугама, речицама и потоцима живи један чудан становник за кога се с правом може рећи да једини из животињског царства — „говори“ из трбуха! Његово витко тело, дуго 20 до 30 сантиметара, проширано је жутим и мрким пругама. На нешто светлијем трбуху има црне пеге, а с браде му висе опуштени брши. Заиста је смешан тај створ! Он цео дан мирно лежи у муљу и толико се занесе — као да нешто размисља — да га је готово могућно руком ухватити. Тек ноћу он живахне.

Та чудна животиња је риба и зове се чиков. Али је то необична риба, која може да живи и без воде. Кад лети пресуши барица у којој чиков живи, он се зариије дубоко у муљ и чека — у правом „летњем сну“ — да наступе срећнија времена, да у барици опет буде воде. Без воде чиков може да живи захваљујући томе што му поред шкрга, као помоћни орган за дисање, служе и црева. И баш зато може се рећи да уме да „говори“ из трбуха, јер кад дише цревима, чиков производи звук сличан мишићем цијукању.

Још једну необичну особину има чиков. Он прориче време боље и сигурније од готово свих животиња, а понекад и од којег метеоролога! Пуна 24 часа пред невреме чиков га претскаже. Свака, па и најмања промена ваздушног притиска снажно делује на његов мехур, а нарочито пред олују, кад се чиков узнемири: напусти муљ и исплива на површину, као пастрмка скаче из воде и гута ваздух као да се дави. По томе рибари поуздано знају да се спрема невреме. Они с много поверења примају прогнозу тог малог метеоролога.

Ако коме пође за руком да улови чикова треба да зна да га не сме ставити у акваријум као какву златну рибицу, јер би он без муља утинуо. А то би било штета већ и само зато што је добар и бесплатан барометар.

СРЕЋАН ПУТ

Беака: Ах, видети Напуљ па умрети!

Паја: у 7 и 50 одлази један воз за Напуљ!

ШИЉА КОД ГРАФОЛОГА

Шиља отишао графологу и поднео му један рукопис. Графолог је дуго разгледао рукопис, па је најпосле рекао:

— Овај рукопис одаје човека доброг, предусретљивог, који уме да буде стрпљив и који лако прашта.

— То ми баш и треба. — узвикнуо је Шиља. — То је рукопис кројача код кога намеравам да поручим ново одело из отплату!

КОМПЛИМЕНТ

Паја: Познато је да се најдражесније жене удају за највеће гаупаке. Пата: Ах ти, ласкавче!

како су поетала СМЕНА

БЕЛАДОНА

Реч беладона, име биљке чији се корен и лишће веома много употребљавају у медицини због тога што садрже знатне количине алкалоида, постала је од италијанских речи „бела донна“, што значи деча госпоња. Ово име биљка је добила због тога што се некад углавном употребљавала за справљање средстава за улепшавање.

КАМЕРУН

Кад су португалски морепловци први пут приспели у Камерун, област у Екваторијалној Африци, уочили су се у широком ушћу једне реке у којој је било веома много ситних морских ракова. Због тога су морнари назвали ту реку Рио дос Камароес, што значи „река морских рачица“. Именом Камароес они су касније назвали и оближње планине које се спуштају све до морске обале. Почетком 19 века Енглези су овај назив прилагодили своје изговору и од тога времена цела област од Атланског Океана па до језера Чада добила је име Камерун.

БАЛАСТ

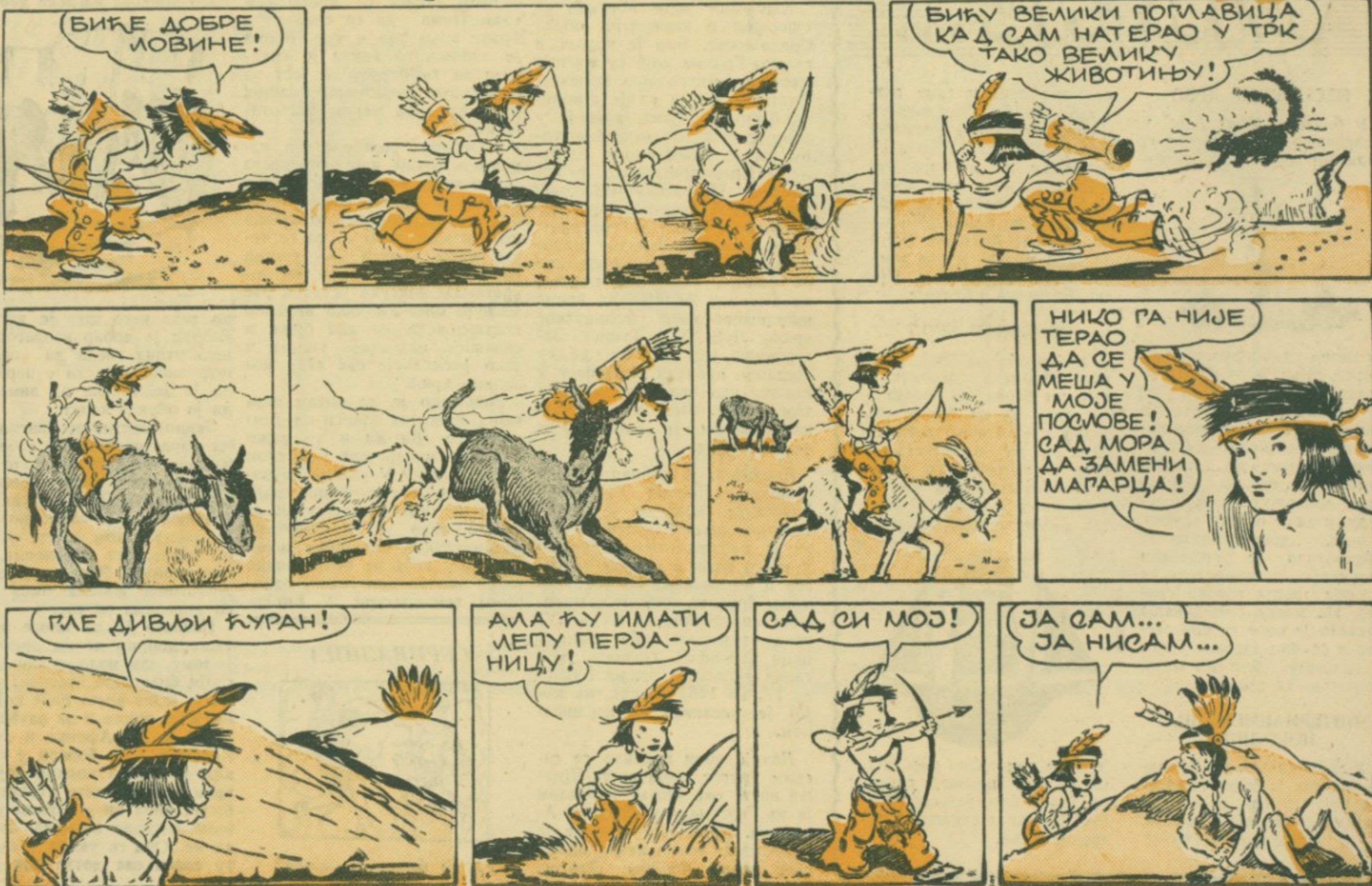
Реч баласт, која данас означава све врсте терета, некад се употребљавала искључиво за песак, камен или неки метал који се стављао у унутрашњост бродова да би се постигла потребна стабилност и да би брод довољно дубоко газио. Ова реч постала је од старосведских речи бар и ласт, што значи безвредни терет.

СТИЛ

Начин изражавања мисли, као и начин уметничког изражавања у архитектури, сликарству и осталим гранама уметности, карактеристичан за поједине епохе, средине или народе, назива се стилем. Мада данас има исто значење и исто се изговара, израз стил примењен у књижевности и у архитектури има потпуно различито порекло. Реч стил примењена на архитектуру постала је од грчке речи *стиλος*, што

чи стуб. У старој Грчкој правци и школе у архитектури разликовали су се претежно по изгледу и величини стубова. Међутим, стил, израз који се употребљава у књижевности, постао је од латинске речи *стилус*, како је некад називан зашиљен штапић од метала, дрвета или слонове кости који је служио за писање по навоштеним таблицама.

ПОЖИВЉАЈУ МАЛОГ ДАБРА

ПАЈА ПАТАК

ПУСТОЛОВИНЕ МАЛОГА ЦОНИЈА, МОРНАРА ТОМА ТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ ЛИНА

ПОШТО СУ СЕ СРЕДНО ВРАТИЛИ ИЗ ЗЕМЉЕ ПЛАМЕНИХ РУБИНА СА БЛАГОМ, МИЛИОНАР ЦОРЦ МИЛТОН, ЊЕГОВ СЕСТРИЌ ЦОНИ КИНЕЗ ШАНГ-ЛИН И МОРНАР ТОМ ТРАУТ, ОДМАРАЈУ СЕ У СВОЈОЈ КУЌИ

БАШ ТИ ЈЕ ЛЕПО ИГРАТИ СЕ КОД КУЌЕ ДАЛЕКО ОД СВАКЕ ОПАСНОСТИ И НЕПРИЈАТНОСТИ!

ТАКО ЈЕ, ЦОНИ, СВАКИ МОРНАР ВОЛИ ДА СЕ ПОСЛЕ БУРЕ СКОНИ У НЕКО СИГУРНО ПРИСТАНИШТЕ!

ДОБРО ЈУТРО, ШАНГ-ЛИНЕ! ЗАР НИЈЕ ЛЕПО БИТИ ПРООВО КОД КУЌЕ!

"СВУДА ПОЊИ, ДОМА ДОБИ" ВЕЛИ ПОСЛОВИЦА

МЛАДИ ГОСПОДИНЕ, УАД ЦОРЦ ВАС ЧЕКА У БИБЛИОТЕЦИ

УХ, ЗАБОРАВИО САМ ДА УЈКА ЦОРЦ ХОЋЕ С НАМА ДА РАЗГОВАРА

СТРУЌИЊАЦИ СУ ПРЕГЛЕДАЛИ БЛАГО ИЗ ЗЕМЉЕ ПЛАМЕНИХ РУБИНА И УТВРДИЛИ СУ ДА ОНО ВРЕДИ ШЕЗДЕСЕТ МИЛИОНА ДИНАРА!

ОХО!

ДА ЛИ САЊАМ?

ПАМТИТЕ: "БОГАТСТВО ЈЕ МАЧ СА ДВЕ ОШТРИЦЕ".

ПОШТО СЕ РУБИНИ ПРОДАЈУ И ОДБИЈУ ТРОШКОВИ ЕКСПЕДИЦИЈЕ НОВАЦ ЋЕ СЕ ПОДЕЛИТИ НА ЧЕТИРИ ДЕЛА... ЦОНИЈЕВЕ ПАРЕ УЛОЖИЌУ У БАНКУ

КУПИЌУ КОЊЕ!

А ЈА ЛАЂУ!

ПАМЕТНО ЈЕ РЕЧЕНО: "ПРЕ ШТО ДАШ НОВАЦ ИЗ РУКЕ, ДОБРО СЕ ПРОМИСЛИ"